

Katar 2014

Mustafa Yetim

[Arş. Gör., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü]

Özet

2014 yılı içerisinde genel olarak Ortadoğu ve özelde ise Körfez bölgesinde değişen siyasi yapıdan bahsedebiliriz. Söz konusu değişen siyasi ortamın Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ülkeleri olan Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Bahreyn ile Katar arasındaki ikili ilişkilere bazı yansımaları ve etkileri olmuştur. Bilindiği gibi bu üç ülke ve KİK'in diğer önemli üyesi Katar arasındaki ilişkiler 2011 yılında başlayan Arap Baharı süreci sonrasında gergin bir döneme girmiştir. Bu nedenle ortaya çıkan bölgesel yapı Doha'nın Arap Baharı süresince benimsediği aktif ve iddialı dış politikasını sınırlandırmıştır. Bu şekilde Katar'ın 2014 yılı içerisinde belirli derecede "yalnızlaştığı" iddia edilebilir. Değişen bölgesel yapının yanı sıra bu yıl içerisinde Katar'ın dış ilişkilerini şekillendiren diğer önemli bir konu ise 2022 Dünya Kupası'na ev sahipliği yapma durumu olmuştur. Bu bağlamda özellikle Katar'ın yabancı/göçmen işçi çalıştırması ile ilgili düzenlemeleri uluslararası toplum tarafından yoğun eleştiri almıştır. Bilindiği gibi göçmen işçiler Katar'ın nerede ise toplam nüfusunun yarısını oluşturmaktadır. Bu yıl içerisinde değinilebilecek diğer önemli konu ise Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Katar arasındaki silah alımı anlaşmaları ile ilgilidir.

Anahtar Kelimeler: Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) | 2022 Dünya Kupası | Göçmen İşçi

Qatar 2014

Abstract

It can be stated that the political structure has changed in general in the Middle East and particularly in the Gulf region during 2014. This political transformation has some reflections and impacts over the bilateral relations between member states of the Gulf Cooperation Council (GCC) especially Saudi Arabia, Bahrain, United Arab Emirates (UAE) and Qatar. As is commonly known, the relations between three countries (Saudi Arabia, Bahrain, UAE) and Qatar have worsened following the Arab Spring occurred in 2011. Therefore, reemerging regional structure shapes and constrains the active and assertive role that Qatar played during the Arab Spring. In this way, it can be argued that Qatar was partially isolated during 2014. In addition to changing regional structure, the other important subject shaping Qatar's foreign relations during the 2014 is related to hosting 2022 World Cup in Doha. In this context, especially migrant/foreign workers conditions in Qatar have been widely criticized by international community. As is generally known, the migrant workers make up almost the half of the entire population in the Qatar. The other subject to be emphasized in this year is related to arms deal between Qatar and USA.

Keywords: Gulf Cooperation Council (GCC) | 2022 World Cup | Migrant Worker

Bölgesel İlişkiler: Değişen Bölgesel Dinamikler ve Katar

Körfez Ülkeri İle İlişkiler; Birliğin Sancı Yılı

2014 yılı süresince Suudi Arabistan'ın öncülük yaptığı ve Bahreyn ile BAE'nin de yer aldığı Katar'ın bölgesel politikalarını eleştiren grup, Doha'nın Arap Baharı'nın başladığı tarihten itibaren izlediği politikaları ya terketmesini ya da bu politikalarda belirli bir değişikliğe gitmesini istemiştir. Körfez ülkelerinin yoğun bir şekilde eleştirdiği politikalardan bir tanesi Katar'ın Arap Baharı süresince Müslüman Kardeşler'e ekonomik ve siyasi anlamda açık bir şekilde destek vermesidir. Bilindiği gibi 3 Temmuz 2013 tarihinde Mısır Genelkurmay Başkanı Abdülfettah el-Sisi'nin liderlik ettiği askeri darbe 30 Haziran 2012 tarihinde halk tarafından seçilen ve Müslüman Kardeşlerin de destek verdiği Muhammed Mursi'yi Cumhurbaşkanlığı görevinden uzaklaştırmıştır. Bu darbeye ve sonrasında Mısır yönetiminin izlediği Müslüman Kardeşler karşıtı politikalara tam destek veren ve Müslüman Kardeşler'in faaliyetlerini kendi ülkelerinde de yasaklayan Bahreyn, BAE ve Suudi Arabistan; Katar'ın Müslüman Kardeşleri destekler nitelikteki politikasını değiştirmesini talep etmiştir.¹ Bu bağlamda Katar'da ikamet eden ve Müslüman Kardeşler'in dini liderlerinden olan Mısırlı Sunni din adamı Yusuf el-Karadavi'nin Mısır, Bahreyn, Suudi Arabistan ve BAE ile ilgili yaptığı açıklamalar ve yayımladığı fetvalar (dini bildiri) Körfez ülkeleri ve Katar arasındaki ilişkileri gerginleştirmiştir.²

El-Karadavi 8 Ocak tarihindeki fetvasında Mısır halkının askeri yönetim tarafından hazırlanan ve 14-15 Ocak tarihinde Mısır'da halk oyuna sunulan

referanduma katılmamasını belirtmiştir.³ Diğer bir demecinde ise el-Karadavi, Sisi yönetiminin “Allah’ın buyruğuna karşı” ülkeyi yönettiğini ve bu yönetime destek veren BAE’nin de “daima İslami yönetime karşı” olduğunu ifade etmiştir.⁴ Bu gelişmeler sonrasında Katar’ın verdiği ilk tepki Doha’nın dış politikasının el-Karadavi tarafından temsil edilmediği şeklinde olmuştur. Ayrıca, Katar’ın bağımsız bir ülke olduğunu vurgulayan Katar Dışişleri Bakanı Halid bin Muhammed el-Attiyah, körfezin üç ülkesinin el-Karadavi ve Müslüman Kardeşler liderlerinin Katar’dan sınır dışı edilmesi çağrılarına da karşı çıkmıştır.⁵ Söz konusu gerilim 25-26 Mart tarihinde Kuveyt’te düzenlenen 25. Arap Ligi (Arab League) zirvesine de yansımış ve Müslüman Kardeşler politikası nedeni ile Katar ile Mısır, Suudi Arabistan, Bahreyn ve BAE’nin oluşturduğu ülkeler arasında mesafeli ilişkiler devam etmiştir.⁶ Suudi Arabistan başta olmak üzere Bahreyn, BAE ve Mısır, Müslüman Kardeşler politikası nedeni ile Katar’a yönelik eleştirilerini yoğunlaştırmış ve Suudi Arabistan Katar ile ilgili sorunların çözülmesinin “arabuluculuk” ile değil Katar’ın politikalarını değiştirmesi ile mümkün olabileceğini ifade etmiştir.⁷

Dahası bölgesel yalnızlık riski ile⁸ karşı karşıya kalan Doha’yı “körfez ülkelerinin istikrarına” yönelik faaliyetlerde bulunmakla suçlayan Riyad yönetimi,⁹ politikalarında değişiklik olmadığı takdirde Katar’a kara ve hava sınırını kapatmayı da içeren yaptırımları uygulayabileceğini açıklamıştır.¹⁰ Bu gelişmeler sonrası Mısır’a diyalog çağrısı yapan¹¹ ve Riyad yönetimi ile aralarında derin farklılıkların olmadığını ifade eden Doha yönetimi¹² ise dış politika anlayışında belirli derecede değişikliğe gitmiştir. Bu bağlamda bazı gazeteler Müslüman Kardeşler liderlerinin Katar’ı terketmeye başladığı ve Libya ile Türkiye gibi ülkelere yerleşebileceğini ifade etmiştir. Bunun yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın “Türkiye’nin sınır dışı edilecek Müslüman Kardeşler liderlerini memnuniyetle karşılayacaklarını” ifade etmesi bu iddiaları güçlendirmiştir.¹³ Diğer taraftan el-Karadavi kendisinin hala Katar’da olduğunu ve bu ülkeyi terk etmeyeceğini ifade etmiştir.¹⁴ Müslüman Kardeşler temelli yaşanan gerilimin yanı sıra Katar ve Körfez’in söz konusu üç ülke arasındaki ilişkileri bozan diğer mesele Doha merkezli yayın yapan el-Cezire kanalı olmuştur. Bu çerçevede bazı kaynaklar Riyad yönetiminin Katar’dan el-Cezire kanalını ve ülkesinde faaliyet gösteren iki düşünce kuruluşunun kapatılmasını istediğini belirtmiştir. Doha ise söz konusu talebi iç işlerine müdahale olarak değerlendirmiştir.¹⁵

El-Cezire nedeni ile Katar’ın gerilim yaşadığı diğer bir ülke ise BAE olmuştur. El-Cezire kanalını Gazze saldırısı sırasında BAE’yi “İsrail’i destekleyen” bir ülke olarak göstermekle suçlayan Abu Dabi yönetimi, kanaldan resmi bir özür talep etmiştir.¹⁶ Böylece Arap Baharı süresince etkisi daha hissedilir olan başka bir konu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda özellikle 2014 yılı içerisinde bölge ülkeleri ve Katar arasındaki ilişkilere bir TV kanalının ne derecede etki edebildiği ikili ilişkilerde yaşanan diplomatik ve siyasi krizlerde anlaşılmaktadır. İlk önemli kriz Mısır ile yaşanmıştır. 29 Ocak tarihinde Mısırlı savcılar Avusturalyalı ödüllü gazeteci Peter Greste’nin, Muhammed

Fadel Fehmi ve Baher Muhammed'in de aralarında bulunduğu el-Cezire'nin Mısır bürosunda görev yapan 20 gazeteciyi "dış dünyaya Mısır'da iç savaş ortamının hakim olduğu şeklinde yanlış bilgi" sunmakla suçlamış ve yargılamıştır.¹⁷ El-Cezire kanalının Mısır'da "terörist grup" olarak ilan edilen Müslüman Kardeşler ile ilişkili olduğunu savunan yargıçlar yaklaşık altı ay sonra yani 22 Haziran tarihinde söz konusu gazetecilerin çoğuna 10 yıl hapis cezası verilmesini talep etmiştir.¹⁸ El-Cezire kanalı ise savcıların kendilerine yönelik iddialarını redderek kanalın Mısır'a karşı bir "medya savaşı" yürütmemediğini vurgulamıştır.¹⁹ El-Cezire kanalı çalışanlarına yönelik suçlamaların Mısır yönetimine yönelik uluslararası bir tepkiye yol açtığı söylenebilir.²⁰

Söz konusu uluslararası tepkiler, Kuveyt ve Suudi Arabistan'ın arabuluculuğu ile 2014 yılının sonuna doğru Mısır ve Katar arasında oluşan olumlu atmosfer, el-Cezire kanalının 22 Aralık tarihinde "geçici" olarak Mısır'daki yayınlarına ara vermesi²¹ sonucu söz konusu gerilimin etkisini yitirdiği söylenebilir. Bu gelişmelerin de etkisi ile 6 Temmuz tarihinde Mısır Cumhurbaşkanı el-Sisi, "el-Cezire çalışanlarına hapis cezası verilmeseydi daha iyi olabilirdi" diyerek söz konusu olayın Mısır'a zarar verdiğini ifade etmiştir.²² Körfez ülkelerinden özellikle Riyad ve Doha arasında gerilim oluşturan diğer bir konu ise Suriye meselesi olmuştur. Bu çerçevede iki ülke arasındaki rekabet Suriye'de Beşer Esed rejimine karşı savaşan grupların liderliğini yürüten Suriye Ulusal Koalisyonu (Syrian National Coalition-SNC) Başbakanlık seçiminde görülmüştür. Söz konusu seçim yarışı Suudi Arabistan destekli Velid ez-Zubi ve Katar'a ile Suriye, Müslüman Kardeşler hareketine yakın olan Ahmed Toma arasında geçmiştir. 13 Ekim tarihinde Katar Emiri Şeyh Tamim bin Hamad bin Halife el-Tani bu mesele ile ilgili Suudi Arabistan Kralı *Abdullah* bin Abdülaziz el-Suud ile Kızıl Deniz'in kıyısında yer alan Cidde'deki sarayında mini bir görüşme gerçekleştirmiştir.²³ Koalisyon'un Başkanlığı'nın 9 Temmuz tarihinde Suudi Arabistan destekli Hadi el-Bahra tarafından kazanılmasının ardından Doha, koalisyonun başbakanlığına kendi desteklediği adayın seçilmesini beklemiştir.²⁴

Bu ziyaret sonrasında Doha yönetimi, 22 Temmuz tarihinde görevinden alınan Toma'nın tekrar Suriye Ulusal Koalisyonu Başbakanlık görevine seçilmediği takdirde Suriye muhalefetine finansal yardımı keseceğini ifade etmiş ve sonuç olarak İstanbul'da 10 Ekim tarihinde başlayan seçim süreci 15 Ekim tarihinde Toma'nın yeniden Başbakan seçilmesi ile sonuçlanmıştır.²⁵ Yukarıda sayılan üç önemli gerilim noktalarının yanı sıra Katar ve Körfez ülkeleri arasındaki ilişkileri olumsuz bir atmosfere sürükleyen diğer olguları şu şekilde özetleyebiliriz; Katar'ın Türkiye ile yakın ilişkileri, Yemen'deki Şii el-Husi isyancı gurubuna destek vermesi, Esed rejimine destek veren Lübnan'daki silahlı Şii oluşum Hizbullah ile ilişkilerini kesmemesi²⁶ ve son olarak "Bahreynli Sunnilere Katar vatandaşlığı" vererek Bahreyn'deki Şii nüfusun oransal olarak artmasına yol açmasıdır. Özellikle son nokta ile ilgili Manama yönetimi, "Şiiler yerine Sunnilere Katar vatandaşlığı" veren Doha yönetimini Bahreyn'de istikrarsızlığa yol açmakla suçlamıştır.²⁷ Yukarıda de-

ğınilen faktörler nedeni ile Mısır'dan sonra 5 Mart tarihinde Suudi Arabistan, Bahreyn ve BAE ortak bir açıklama ile Katar'dan büyükelçilerini çekmişlerdir. Katar'ın Körfez ülkeleri arasında 23 Kasım 2013 tarihinde imzalanan ve Körfez ülkelerinin güvenlik ve istikrarını tehdit eden hiçbir gruba destek verilmemesini içeren anlaşmaya uymadığını belirten Riyad, Manama ve Abu Dabi yönetimleri, KİK'in 30 yıllık tarihinde görülmeven bir adım atmıştır.²⁸

Büyükelçilerin çekilmesi kararı 4 Mart tarihinde Riyad'da düzenlenen KİK dışışleri bakanları toplantısı sonrası gelmesi ise ayrıca önemlidir. Anlaşılacağı üzere bu toplantı süresince Körfez ülkeleri Katar'ın mevcut politikalarını değiştirmesini talep etmiş fakat bu konuda Katar'dan bekledikleri tutumu görememişlerdir. Diğer taraftan, krizin derinleştiğinin farkında olan Katar ise bölgesel meselelere ilişkin farklılıklara rağmen söz konusu üç ülkeden elçilerini çekmeyeceğini ifade etmiştir.²⁹ Bu krizden yaklaşık 45 gün sonra 17 Nisan tarihinde Riyad'da tekrar toplanan KİK dışışleri bakanları, bu defa Katar ve KİK'in diğer üyeleri arasındaki krizin sona erdiğini ve oluşturulan geçici teknik komitelerin KİK ülkeleri arasındaki sorunları tespit ederek üye ülkelere rapor sunacağını açıklamıştır.³⁰ Katar Dışışleri Bakanı el-Attiyah ise Körfez ülkeleri arasında varılan mutabakat için Doha'nın herhangi bir taviz vermediğini belirtmiştir.³¹ Bu açıklamaya rağmen Katar'ın başta Müslüman Kardeşler ile ilgili politikasında belirli bir değişikliğe gittiğini bu hareketin liderlerinin Katar'ı terk etmeye başlamasından anlaşılabilir.³² Bu gelişmelere rağmen Katar ve KİK üyeleri arasındaki gergin ilişkiler yaklaşık yedi ay devam etmiştir. Katar'ın özellikle Mısır ile değişen siyasi ilişkilerinin de etkisi ile Suudi Arabistan, Bahreyn ve BAE 16 Kasım tarihinde Riyad'da mini bir zirve gerçekleştirmiş ve üç ülke Katar'a büyükelçilerini geri gönderme kararı almıştır.³³ Böylece Kuveyt'in yoğun arabuluculuğu sonrası KİK tarihinde ender görülen bir kriz sona ermiş ve 9-10 Aralık tarihinde Doha'da düzenlenen KİK'in yıllık liderler toplantısı sorunsuz bir şekilde sona ermiştir.³⁴

Diğer Bölge Ülkeleri ile İlişkiler

Mısır ve Katar arasındaki ilişkilerin de KİK ülkeleri arasındaki gerilen ve sonrasında belirli oranda düzelen ilişkiler tarafından şekillendiği söylenebilir. Kendi sorunlarını çözme yolunda önemli adımlar atan KİK üyelerinden Suudi Arabistan, Katar ile Mısır arasında uzlaşma görüşmelerini teşvik etmiştir.³⁵ İki ülke gönderdikleri temsilciler vasıtası ile ikili ilişkileri düzeltme yolunda çözüm geliştirmeyi planlamıştır. Bu çerçevede Mısır, Katar ve KİK'in diğer üye ülkeleri arasında varılan mutabakatı memnuniyetle karşıladığını belirtirken³⁶ Doha yönetimi ise Mısır yönetimine "tam destek" sözü vermiştir.³⁷ Yine de Mısır, askeri darbe sonucu devrilen bir önceki Cumhurbaşkanı Mursi döneminde Katar'dan alınan mevduat, hibe ve bono şeklindeki 7.5 milyar dolarlık ekonomik yardımın büyük kısmını Doha yönetimine geri ödeme politikasını sürdürmüştür.³⁸ Bu çerçevede Mısır yönetimi, Katar tarafından Merkez Bankası'na mevduat olarak verilen 2.5 milyar doları geri iade etmiş ve kalan 500 milyon doları ise 2015 yılı içerisinde vereceğini açıklamıştır.

Böylece Kahire, 2013 yılından itibaren Katar'a yaklaşık 6 milyar dolar iade etmiştir.³⁹

2014 yılı içerisinde Katar ve İran ilişkilerinde de belirli bir ilerleme kaydedilmiştir. Bu çerçevede 2014 yılındaki ilk ziyaret Katar Dışişleri Bakanı el-Attıyah tarafından 26 Şubat tarihinde İran'a yapılmıştır. Bilindiği gibi Suriye iç savaşı süresince İran Esed rejimini ve Katar ise muhalif gurupları desteklemiştir. Bu farklılıklara rağmen Katar Dışişleri Bakanı el-Attıyah, her iki ülkenin Suriye meselesine “siyasi bir çözüm” bulma konusunda uzlaştığını açıklamıştır.⁴⁰ 29 Haziran tarihinde ise Katar Emiri el-Tani ile İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani telefonda bir görüşme gerçekleştirmiştir. Bu görüşmede iki ülkenin lideri “bölgede terörizme karşı ortak hareket etme” ve “güvenlik ve istikrarın sağlanması konusunda yapıcı rol oynama” konularında mutabakata varmışlardır.⁴¹ Filistin ve Suriye meselesindeki aktif tavrını ise belirli derecede KİK ülkeleri doğrultusunda değiştiren Katar, yine de bu konulardaki ıddialı tutumunu sürdürmüştür. Bu çerçevede nisan ayında imzalanan ve Gazze ile Batı Şeria bölge ve yönetimlerinin birleşmesini öngören uzlaşma anlaşmasını görüşmek amacı ile Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas ve İslami Direniş Hareketi (Harakat al-Muqawama al-Islamiya-HAMAS) Siyasi Büro Şefi Halid Meşal 4 Mayıs tarihinde Doha'da uzun bir görüşme gerçekleştirmiştir.⁴²

Filistinli guruplar arasında birlik çabalarını desteklemek ve Filistin'in yeni Birlik Hükümeti'nin sorunlarına yardımcı olmak amacı ile Doha, bu ülkeye 60 milyon dolar katkı sağlayacağını açıklamıştır. Katar söz konusu desteğin Gazze bölgesini yöneten ve sonrasında birlik hükümetinin oluşması ile feshedilen Hamas hükümetinin eski çalışanlarına ödeneceğini açıklamıştır. Bilindiği gibi bu işçilerin ücretleri yeni Birlik Hükümeti tarafından ödenmemiş ve bu durum Hamas tarafından eleştirilmiştir. Bu adımı ile Katar, Filistinli iki grup arasındaki gerginliğin büyümemesini amaçlamıştır.⁴³ Ayrıca Doha, 8 Temmuz tarihinde başlayan, iki ay boyunca devam eden ve 2.143 Filistinli'nin ölümü ile sonuçlanan İsrail saldırıları sonucu yıkıma uğrayan Gazze'nin yeniden inşasına katkı sağlayacağını ifade etmiştir.⁴⁴ Bu çerçevede 2014 yılı içerisindeki son girişim ise 21 Ağustos tarihinde gerçekleşmiştir. Katar Emiri el-Tani, Filistin Devlet Başkanı Abbas ve iki yıldır Katar'da bulunan Hamas Siyasi Büro Şefi Halid Meşal'i Doha'da ağırlamış ve üç lider birlikte ve ayrı ayrı görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bu görüşmenin Mısır arabuluculuğu ile Filistinli guruplar arasında varılan anlaşmanın bozulduğu ve taraflar arasında çatışmanın çıktığı bir döneme rastlaması Katar'ın bu konudaki yapıcı ve kolaylaştırıcı rolü olarak görülebilir.⁴⁵

Suriye konusunda ise Katar'ın Esed karşıtı tüm guruplardan ziyade ılımlı muhalefeti desteklemeye başladığı söylenebilir. Bu çerçevede Katar, Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) ve Esed rejimine karşı savaştacak Özgür Suriye Ordusu ve diğer ılımlı İslamcı guruplardan militanları ABD'nin de yardımı ile askeri eğitime başlamıştır.⁴⁶ Diğer taraftan 2014 yılı içerisinde Katar'ın Irak ve Libya ile ilişkilerin de bir dereceye kadar bozulduğu söylenebilir. Bu çerçevede, Katar ve Suudi Arabistan'ın ülkesindeki Sunni isyancılara ekonomik destek

sağladığını belirten Irak'ın eski Başbakanı Nuri el-Maliki, böylece her iki ülkenin de Irak hükümetine açık bir savaş ilan ettiğini vurgulamıştır.⁴⁷ Irak'ın Şii Başbakan'ı el-Maliki'yi Sunnileri "marjinalize" etmekle eleştiren Katar Dışişleri Bakanı el-Attiyah ise Irak'ta yaşanan gerginliğin ve çatışmaların sebebinin el-Maliki'nin "ayırıcı" politikaları olduğunu ifade etmiştir.⁴⁸ İç işlerine müdahale konusunda Katar'a yöneltilen diğer bir eleştiri ise Libya'dan gelmiştir. 14 Eylül tarihinde Libya Başbakanı Abdullah el-Tinni, Katar'ın İslamcı silahlı muhalif gruplarca kontrol edilen Tripoli havalanına silah yüklü üç askeri uçak gönderdiğini iddia etmiştir.⁴⁹

Uluslararası Alanda Katar: İmaj Düzeltme Çabaları

2014 yılı içerisinde Katar'ın uluslararası alandaki girişimlerini etkileyen dört önemli konunun olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki yaklaşık iki yıldır Katar'ın iç politikasını da etkileyen 2022 Dünya Futbol Kupası meselesidir. Bilindiği gibi 2022 Dünya Kupası Doha'da gerçekleştirilecektir. Fakat Doha'nın 2022 Dünya Kupası organizasyonu kazanmasının ardından bu konu ile ilgili devam eden tartışmalar bir türlü sona ermemiştir. Ortadoğu bölgesinde düzenlenecek ilk dünya kupası organizasyonu olması açısından büyük önem taşıyan söz konusu organizasyonun ev sahipliğini kazanmak amacı ile Doha'nın rüşvet yoluna başvurduğu iddia edilmiştir.⁵⁰ Bunun yanı sıra Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International-AI), Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization-ILO), Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi (United Nations Human Rights Council-UNHRC) ve İnsan Hakları İzleme (Human Rights Watch-HRW) örgütü gibi kurumlar Katar ile ilgili demeçlerinde Katar'da çalıştırılan yabancı işçilere yönelik düzenlemelere ağır eleştiriler getirmiştir.⁵¹ Ağır ve süresiz çalıştırma saatleri, yabancı işçi ölümleri, kadın işçilere yönelik şiddet, işçilerin ülkeyi terk etmesini iş verenin rızasına bağlayan sponsorluk sistemi ve adil olmayan ücret gibi meseleler Katar'a yönelik temel eleştirileri oluşturmuştur.⁵²

2022 Dünya Kupası için gerekli olan stadyum ve diğer merkezlerin büyük kısmının söz konusu yabancı işçileri de kapsayan yaklaşık 1.4 milyon işçi tarafından yapıldığı ve sadece 2013 yılında 185 Nepal uyruklu işçinin hayatını kaybettiği göz önüne alınırsa Katar açısından bu durumun bazı sorunları barındırdığı söylenebilir. Bu durumun farkında olan Katar ücret, saat, elektronik şikayet sistemi ve ülkeden çıkış izni ile ilgili bazı düzenlemeleri yerine getirme sözü vermiştir.⁵³ 2022 Dünya Kupası ile ilgili diğer önemli problem ise Katar'ın seçim sürecinde rüşvet verdiği şeklindedir. Bu bağlamda Katar eski Futbol Federasyonu Başkanı ve Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği'nin (Fédération Internationale de Football Association-FIFA) eski Başkan Yardımcısı Muhammed bin Hammam'ın 2022 Dünya Kupası ev sahipliğine Katar'ın seçilmesi amacı ile 2010 yılında yapılan oylamada FIFA yetkililerine 5 milyon dolara varan ödemeler yaptığı iddia edilmiştir.⁵⁴ Bu nedenle FIFA etik komitesi 2022 Dünya Kupası'na ev sahipliği amacı ile yapılan oylama ve

seçim sürecini araştırma kararı almış ve sonuçların da 2015'in ilk aylarında açıklanacağını belirtmiştir.⁵⁵ Böylece Doha'nın bu organizasyona ev sahipliği yapma durumu hala belirsizliğini korumaktadır. 2022 Dünya Kupası ile ilgili diğer önemli gelişme ise FIFA'nın söz konusu organizasyonu Ocak ve Şubat yani kış aylarında yapma önerisine olumlu bakmasıdır. Yaz aylarındaki çöl sıcağı nedeni ile olumsuz bir durumun ortaya çıkabileceğini düşünen FIFA yetkilileri bu öneriyi değerlendirmektedir. Diğer taraftan 2022 Dünya Kupası tarihinin kış aylarına çekilmesi söz konusu organizasyon ile 2022 Kış Olimpiyatları tarihlerinin çakışma ihtimalini ortaya çıkarmakta ve Doha açısından süreci daha da zorlaştırmaktadır.⁵⁶

Bu tür organizasyonların “yumuşak güç” kapasitesine ve uluslararası alanda IŞİD terörü ile anılması nedeni ile zarar gören imajına olumlu katkı yapacağını düşünen Doha, yabancı işçi düzenlemeleri ile ilgili kendisine yöneltilen eleştirileri önemsemekte ve bu yönde önemli adımlar atmaktadır.⁵⁷ 2014 yılı uluslararası gelişmeler çerçevesinde değerlendirebileceğimiz ikinci önemli gelişme ise Amerika ve Katar arasındaki ilişkiler ile ilgilidir. İki ülke arasındaki ilişkiler Katar'ın Suriye ve Irak'ta etkili olan IŞİD terör örgütü ile işbirliği geliştirdiği iddiaları ile bir dereceye kadar gerilmiştir. Diğer taraftan 27 Mart tarihinde Doha'nın açıkladığı ve helikopter, tank, füze, tanker ve diğer silah türlerini içeren 23 milyar dolarlık silah alımı ihalesine ABD'nin ilgi göstermesi ikili ilişkileri bir derece düzeltmiştir.⁵⁸ Bu gelişme sonrasında 14 Temmuz tarihinde Katar Savunma Bakanı Tümgeneral Hamad bin Ali el-Attiyah ve Amerika Savunma Bakanı Chuck Hagel 34 Patriot füze bataryası, 24 Apaçi saldırı helikopteri ve 500 Javelin tank imha edici füzeleri kapsayan 11 milyar dolarlık silah alımı anlaşmasını kamuoyuna duyurmuşlardır. Taraflar bu anlaşmanın Suriye ve bölgedeki direniş örgütlerine bakış konusundaki anlaşmazlıklara rağmen ABD ve Katar arasındaki güvenlik ilişkilerini derinleştireceğini ifade etmiştir.⁵⁹ Bunun yanı sıra Katar'ın Suriye'deki silahlı gruplar tarafından rehin tutulan dört Amerikalı vatandaşın serbest bırakılması için gösterdiği çaba iki ülke ilişkileri açısından önemli görülebilir. ABD'nin Suriye'de istihbarat açısından yeterince etkili olmadığı düşünülürse Katar'ın bu konudaki rolü daha iyi anlaşılabilir.⁶⁰

Ayrıca, beş yıl önce Afganistan'da Taliban tarafından rehin alınan ABD askerinin ABD ve Taliban arasındaki esir değişimi anlaşması sonucu 30 Mayıs'ta serbest kalmasında Katar'ın üstlendiği rol ikili ilişkilerde olumlu bir atmosfer oluşturmuştur.⁶¹ 2014 yılı içerisinde Katar'ın uluslararası alandaki girişimlerini etkileyen üçüncü konu ise Doha'nın “yalnızlaşma” endişesi sonucu gerçekleştirdiği diplomatik temaslardır. Bu çerçevede Katar Emiri el-Tani 2 Nisan tarihinde Sudan'a resmi ziyaret düzenlemiştir. KİK ülkeleri ile sorunlu ilişkilerin ardından uluslararası alanda yalnızlaşma endişesi yaşayan Katar'ın bu ziyaretinin Sudan Başkan'ı Ömer el-Beşir açısından da önemli olduğu söylenebilir. Bu ziyaret sırasında yetkililer Doha'nın Sudan'daki değerli fakat gelişmemiş arkeolojik zenginliğin tekrar canlandırılması amacı ile Mart ayında Sudan'a 135 milyon dolar destek sözü verdiğini belirtmiştir.⁶² Bilindiği

gibi 2011 yılında Katar yönetimi Hartum yönetimi ve isyancı gruplar arasında Darfur'da Barış İçin Doha Belgesi anlaşmasında arabuluculuk rolü üstlenmiştir. Bu anlaşma çerçevesinde 28 Nisan tarihinde Doha, Sudan'ın Darfur bölgesindeki ekonomik krizin aşılması amacı ile bu ülkeye 88 milyon dolar bağış yapacağını açıklamıştır.⁶³ Katar Emiri el-Tani'nin diğer önemli teması ise 28 Ekim tarihinde İngiltere'ye üç gün süren ziyareti olmuştur.⁶⁴

Haziran 2013'te Emir olduktan sonra İngiltere'ye ilk resmi ziyaretini düzenleyen el-Tani, burada İngiltere Başbakanı David Cameron ve İngiltere Kraliçesi II. Elizabeth ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bu ziyaret sırasında İngiliz medyasında IŞİD'e maddi destek sağlama ve yabancı işçilerin sorunları konularında Katar'a yönelik eleştiriler yer almıştır.⁶⁵ Bu çerçevede çıkan haberlerde Alman Kalkınma Bakanı Gerd Müller'in 20 Ağustos tarihinde yaptığı açıklamada Katar'ın "Cihatçı grup" olan IŞİD'e mali yardım yaptığı iddiası gündeme getirilmiştir.⁶⁶ Bunun yanı sıra ABD Başkanı Hüseyin Barack Obama'nın da Körfez ülkelerindeki bazı kişi ve işadamlarından söz konusu terörist gruplara maddi kaynak aktarıldığını dile getirmesi, Katar Emiri el-Tani'nin İngiltere ziyaretini olumsuz etkilemiştir. Diğer taraftan, Katar Emiri el-Tani, Dışişleri Bakanı Halid bin Muhammed el-Attiyah'a benzer şekilde Doha'nın bu gruplara yardım etmediğini, söz konusu terörist oluşumlardan kendilerinin daha fazla zarar gördüklerini ve IŞİD'e karşı ABD'nin liderlik yaptığı hava saldırılarında Katar'ın da yer aldığını hatırlatmıştır.⁶⁷ 2014 yılı içerisinde uluslararası alandaki girişimler arasında değerlendirebileceğimiz dördüncü konu ise Katar tarafından 27.2 milyon dolar fon sağlanarak yapılan caminin Danimarka'nın başkenti Kopenhag'ta açılmasıdır. 19 Haziran tarihinde açılan cami Danimarka'nın en büyük ve ilk defa minaresi olan bir yapı olma özelliğini taşımaktadır.⁶⁸

Sonuç

2014 yılı içerisinde Katar'ın bölge ülkeleri ile ilişkilerinde ağırlık noktasını Körfez ülkeleri ile gerilen ve sonrasında bir dereceye kadar düzelen ilişkiler oluşturmuştur. 1981 yılında Katar, Bahreyn, Umman, BAE, Kuveyt ve Suudi Arabistan'ın temelde güvenlik işbirliği için oluşturduğu KİK ülkeleri arasındaki sorunlu ilişki 2014'ün ilk aylarında kriz noktasına gelmiştir. Kriz durumuna dönüşen ilişkilerin bir tarafını Katar diğer tarafını ise Bahreyn, BAE ve Suudi Arabistan oluşturmuştur. Bu çerçevede 26 Haziran 2013 tarihinde göreve gelen Katar'ın yeni Emiri el-Tani, bir önceki Emir Şeyh Hamad bin Halife el-Tani'nin (1995-2013) Arap Baharı süresince izlediği aktif ve iddialı dış politikadan kaynaklı sorunları çözüme kavuşturmak amacı ile daha temkinli bölgesel politikalar geliştirmiştir.

Diğer taraftan Bahreyn, BAE ve Suudi Arabistan'dan oluşan ve Suudi Arabistan'ın liderliğini yaptığı grup, Katar'ın özellikle 2011-2013 yılında izlediği dış politikaya önemli eleştiriler getirmiş ve bir an önce Katar'ın yeni Emiri'nin bu politikaları gözden geçirmesini istemiştir. Söz konusu üç ülke ile gerilen ilişkilerin yanı sıra Katar, Mısır, Libya ve Irak ile de bu süreçte önemli sorunlar yaşamış ve bölge genelinde bir yalnızlaşma problemi ile karşılaşmıştır. Diğer taraftan Suriye'de farklı kesimlere destek vermelerine rağmen Katar'ın İran ile ilişkilerinin belirli derece düzeldiği söylenebilir. Bölgesel ilişkiler açısından öne çıkan diğer bir nokta ise Katar'ın özel olarak Gazze ve genel olarak Filistin meselesindeki aktif tutumunu devam ettirmesidir. Katar'ın bölge genelinde yaşadığı problemlerin uluslararası alandaki tutumuna da yansıdığı söylenebilir. Avrupa'da bazı ülkelere IŞİD terörünü destekleme ve uluslararası kamuoyu tarafından göçmen işçi çalıştırma koşulları nedenleri ile eleştirilen Katar yönetimi, bozulan uluslararası imajını düzeltmek amacı ile ABD, İngiltere ve Danimarka gibi ülkeler ile diplomatik, kültürel ve askeri ilişkilerini geliştirmeye çabalamıştır.

Kronoloji

- **26 Şubat:** Katar Dışişleri Bakanı Halid bin Muhammed el-Attiyah İran'a ziyaret düzenlemiş ve karşılıklı olumlu mesajlar verilmiştir.
- **05 Mart:** Katar'ın "Körfez ülkelerinin güvenlik ve istikrarını tehdit eden" faaliyetlerde bulunduğunu belirten Suudi Arabistan, Bahreyn ve Birleşik Arap Emirliği ortak bir açıklama ile Katar'dan büyükelçilerini çekmişlerdir.
- **25-26 Mart:** 25. Arap Ligi toplantısı Kuveyt'te düzenlenmiş ve Katar ile Körfez ülkeleri arasındaki gerilim toplantıya yansımıştır.
- **2 Nisan:** Katar Emiri Şeyh Tamim bin Hamad bin Halife el-Tani Sudan'a resmi ziyaret düzenlemiştir.
- **17 Nisan:** KİK Dışişleri Bakanları Riyad'da toplanarak KİK'in üye ülkeleri arasındaki krizin sona erdiğini açıklamıştır.
- **04 Mayıs:** Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas ve İslami Direniş Hareketi (Harakat al-Muqawama al-Islamiya-HAMAS) Siyasi Büro Şefi Halid Meşal Doha'da Filistin Birlik Hükümeti ile ilgili uzun bir görüşme gerçekleştirmiştir.
- **19 Haziran:** Katar tarafından fon sağlanan Danimarka'nın en büyük ve ilk defa minaresi olan bir cami ibadete açılmıştır.
- **29 Haziran:** Katar Emiri Şeyh Tamim bin Hamad bin Halife el-Tani ile İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani bölgesel meseleler ile ilgili telefonda bir görüşme gerçekleştirmiştir.
- **14 Temmuz:** Katar Savunma Bakanı Tümgeneral Hamad bin Ali el-Attiyah ve Amerika Savunma Bakanı Chuck Hagel iki ülke arasında gerçekleşen 11 milyar dolarlık silah alımı anlaşmasını kamuoyuna duyurmuşlardır.
- **20 Ağustos:** Alman Kalkınma Bakanı Gerd Müller Katar'ın "Cihatçı grup" olan IŞİD'e mali yardım yaptığını iddia etmiştir.
- **21 Ağustos:** Katar Emiri Şeyh Tamim bin Hamad bin Halife el-Tani, Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas ve İslami Direniş Hareketi (Harakat al-Muqawama al-Islamiya-HAMAS) Siyasi Büro Şefi Halid Meşal'i Doha'da ağırlamıştır.
- **13 Ekim:** Katar Emiri Şeyh Tamim bin Hamad bin Halife el-Tani Suriye meselesi ile ilgili Suudi Arabistan Kralı Abdullah bin Abdülaziz el-Suud ile Cidde'deki sarayında mini bir görüşme gerçekleştirmiştir.
- **16 Kasım:** Suudi Arabistan, Bahreyn ve BAE arasında Riyad'da yapılan mini zirvenin ardından bu üç ülke Katar'a büyükelçilerini geri gönderme kararı almıştır.
- **09-10 Aralık:** KİK'in yıllık liderler toplantısı Doha'da sorunsuz bir şekilde sona ermiştir.

Notlar

- 1 Habib Toumi, "Qatar urged to act against those sowing seeds of division in GCC", *Gulf News*, 5.02.2014.
- 2 "Qaradawi issues fatwa against referendum", *Middle East Online*, 08.01.2014.
- 3 "Qaradawi issues fatwa against referendum", *Middle East Online*, 08.01.2014.
- 4 "Habib Toumi, "Qaradawi does not present Doha foreign policy", *Gulf News*, 1.02.2013.
- 5 "Doha sticks to support for Muslim Brotherhood over Gulf", *Middle East Online*, 11.03.2014.
- 6 "Arab League Summit: Ministers 'agree' despite disagreement", *Middle East Online*, 03.23.2014.
- 7 Habib Toumi, "Riyadh: No International mediation with Qatar", *Gulf News*, 18.03.2014.
- 8 Wissam Keyrouz, "Isolated Qatar: New Faces, Same Politics", *Middle East Online*, 06.03.2014.
- 9 "Saudi Arabia 'has evidence of Qatari meddling'", *Gulf News*, 17.03.2014.
- 10 Smimeon Kerr, "Qatar prepares for sanctions if Brotherhood dispute escalates", *Gulf News*, 15.03.2014.
- 11 "Qatar Emir calls for dialogue in Egypt", *Middle East Online*, 25.03.2014.
- 12 "Qatar says no differences with Saudi Arabia over Syria", *Gulf News*, 23.03.2014.
- 13 "Exiled Muslim Brotherhood leaders 'would be welcome in Turkey'", *Gulf News*, 16.09.2014.
- 14 Habib Toumi, "Cleric Yousuf al Qaradawi denies he is leaving Doha", *Gulf News*, 20.04.2014.
- 15 "Riyadh demands shuts down Al-Jazeera", *Gulf News*, 14.03.2014.
- 16 "UAE slams Doha-Based Al-Jazeera over Fabricated Gaza news", *Middle East Online*, 21.07.2014.
- 17 Jay Deshmukh, "Egypt prosecutors charge Al-Jazeera journalists for airing false news", *Middle East Online*, 30.01.2014.
- 18 "Egypt court sentences Al-Jazeera journalists to jail terms", *Middle East Online*, 23.06.2014.
- 19 "Jazeera abandons reporters in 'media war' against Egypt", *Middle East Online*, 15.05.2014.
- 20 "Egypt extends Al-Jazeera journalist detention by 45 days", *Middle East Online*, 11.06.2014.
- 21 "Al-Jazeera 'temporarily' shuts Egypt channel accused of bias", *Middle East Online*, 22.12.2014; Habib Toumi, "Kuwait launches Egypt-Qatar mediation effort", *Gulf News*, 25.02.2014.
- 22 "Sisi says sentencing of Jazeera reporters had negative effect", *Middle East Online*, 07.07.2014.
- 23 "Saudi King holds talks with 'brother' Qatar Emir", *Middle East Online*, 14.10.2014.
- 24 "El-Bahra elected as new Syrian opposition leader", *Middle East Online*, 09.07.2014.
- 25 "Syria opposition reelects Qatar-backed candidate as PM", *Middle East Online*, 15.10.2014.
- 26 "UAE, Saudi Arabia and Bahrain recall their ambassadors from Qatar", *Gulf News*, 5.03.2014.

- 27 Habib Toumi, "Bahrain accuses Qatar of 'sectarian naturalisation'", *Gulf News*, 13.07.2014.
- 28 "Qatar faces diplomatic isolation by Gulf neighbours", *Middle East Online*, 05.03.2014.
- 29 "UAE, Saudi Arabia and Bahrain recall their ambassadors from Qatar", *Gulf News*, 5.03.2014.
- 30 "Qatar's disagreement with Gulf nations 'over'", *Gulf News*, 23.04.2014.
- 31 "No Qatar 'concessions' on end of dispute with fellow Gulf States", *Middle East Online*, 23.04.2014.
- 32 "Egypt's Brotherhood to quit Qatar haven", *Gulf News*, 13.09.2014.
- 33 Wissam Keyrouz, "Is GCC over Qatar finally over", *Middle East Online*, 18.11.2014.
- 34 Habib Toumi, "GCC endured its worst diplomatic crisis", *Gulf News*, 27.12.2014.
- 35 "Qatar and Egypt officials discuss reconciliation", *Gulf News*, 24.12.2014.
- 36 "Egypt gives its blessing to Qatar return to Arab Fold", *Middle East Online*, 19.11.2014.
- 37 "U-turn: Qatar pledges full support to Sisi's Egypt", *Middle East Online*, 22.12.2014.
- 38 "Egypt will return \$3b to Qatar this year", *Gulf News*, 24.01.2014.
- 39 "Egypt pays back \$2.5 bln deposit to Qatar", *Gulf News*, 29.11.2014.
- 40 "Qatar FM backs political solution to Syrian Conflict", *Middle East Online*, 27.02.2014.
- 41 "Iran, Qatar to cooperate against 'terror'", *Gulf News*, 30.06.2014.
- 42 "Abbas holds 'positive' talks with Meshaal in Doha", *Middle East Online*, 05.05.2014.
- 43 "Qatar steps in to pay former Hamas employees", *Middle East Online*, 13.06.2014.
- 44 "Doha offers help to Gaza", *Middle East Online*, 27.08.2014.
- 45 "Abbas holds talks with Meshaal in Doha", *Middle East Online*, 21.08.2014.
- 46 "Qatar training moderate Syrian rebels", *Gulf News*, 27.11.2014.
- 47 "Al Maliki slams Saudi Arabis, Qatar for Anbar violence", *Gulf News*, 09.03.2014.
- 48 "Qatar accuses Maliki of triggering Iraq unrest", *Middle East Online*, 16.06.2014.
- 49 "Libyan PM acuses Qatar of sending weapons to Tripoli", *Gulf News*, 15.09.2014.
- 50 "Qatar Faces fresh corruption claims over World Cup bid", *Gulf News*, 8.06.2014.
- 51 "We have nothing to hide, says Qatar World Cup Chief", *Gulf News*, 16.07.2014.
- 52 "UN Rights panel urges Qatar on Labour Law", *Gulf News*, 07.05.2014.; "Qatar seeks to improve tarnished image over migrant workers", *Middle East Online*, 11.02.2014.; "Qatar courts West with promise to abolish sponsorship system", *Middle East Online*, 14.05.2014.
- 53 "World Cup host Qatar agrees to some foreign worker reforms", *Gulf News*, 20.07.2014.; Owen Gibson, "World Cup: 185 Nepalese died in Qatar last year, official say", *Gulf News*, 25.01.2014; Owen Gibson, "Qatar Pressed to protect World Cup workers", *Gulf News*, 03.05.2014.
- 54 "Qatar Faces fresh corruption claims over World Cup bid", *Gulf News*, 8.06.2014; "FIFA: 2022 Dünya Kupası Yeniden Oylanabilir", *BBC Türkçe*, 01.08.2014.
- 55 "Qatar 'will not host' 2022 World Cup: Blame it on temperatures", *Middle East Online*, 22.09.2014.
- 56 Talek Harris, "Clash with Winter Olympics: Timing of Qatar World Cup becomes increasingly complex", *Middle East Online*, 06.11.2014.
- 57 James M. Dorsey, "Qatar's sports-focused public diplomacy backfires", *Middle East Online*, 03.02.2014.

- 58 "Qatar in \$23b arms spending spree", *Gulf News*, 28.03.2014.
- 59 "Qatar to buy Patriot missiles in \$11b deal: US Officials", *Gulf News*, 14.07.2018.
- 60 Dan De Luce, "US spy agencies face difficult task in Syria", *Middle East Online*, 27.08.2014.
- 61 "Nicolas Revise ve Dan De Luce, "Qatar Mediation secures US-Taliban prisoners swap", *Middle East Online*, 01.06.2014. "Qatar working to free four Americans in Syria", *Gulf News*, 26.08.2014.
- 62 "Qatar's emir visits Sudan amid strained ties with Gulf Countries", *Middle East Online*, 02.04.2014.
- 63 "Qatar confirms \$88 million for Sudan development", *Middle East Online*, 28.04.2014.
- 64 "Qatar Emir Faces questions on militant funding on UK visit", *Gulf News*, 29.10.2014.
- 65 "Qatar Emir Faces questions on militant funding on UK visit", *Gulf News*, 29.10.2014.
- 66 "German Minister accuses Qatar of financing IS", *Middle East Online*, 20.08.2014.
- 67 "Qatar denies funding Isil", *Gulf News*, 24.08.2014.; "Qatar Emir denies funding Syria extremists", *Gulf News*, 26.09.2014.; "Qatar does not pay ransom to militants, minister says", *Gulf News*, 30.09.2014.; "10 Arab states agree to 'share' US-led fight against IS", *Middle East Online*, 12.09.2014.
- 68 "Denmark's Qatar-funded first 'real' mosque opens", *Middle East Online*, 19.06.2014.